

084 [Plastic Expression][4]

Vooraf

In Mondriaans nalatenschap¹ zijn vier archiefmappen aanwezig met manuscripten, die gaan over het onderwerp ‘plastic expression’. In elke archiefmap bevindt zich één manuscript.

Mondriaans erfgenaam - Harry Holtzman² - heeft de manuscripten een codering gegeven. Het schema hieronder geeft deze codering tussen ronde haken; de codering tussen vierkante haken is door ons toegevoegd.

Overzicht van de ‘Plastic Expression-bronnen’ in het Holtzman Deposit
Holtzman Deposit, Box 5 Folder 5 - ‘47+50+51’ - p.1 (47) - achterzijde van p.1 (47[1]) - p.2 (50) - p.3 (51)
Holtzman Deposit, Box 5 Folder 6 - ‘Y2’ - p.1 (Y2[1]) - achterzijde p.1 (Y2[2]) - toevoeging (Y2[3]) - achterzijde van toevoeging (Y2[4])
Holtzman Deposit, Box 7 Folder 60 - ‘60a’ . Titel Folder: ‘The Meaning of Plastic Expression’ ³ - p.1 t/m p.3 (60a)
Holtzman Deposit, Box 7 Folder 61 - ‘61a’ . Titel Folder: ‘Plastic Expression: Painting, Sculpture, Architecture’ ⁴ - p.1 t/m p.6 (61a)

Geen van de vier manuscripten heeft een titel. Op basis van de inhoud van de manuscripten krijgen zij de samenvattende titel ‘plastic expression’ toegewezen. Ter onderscheiding wordt achter elke titel een nummer geplaatst:

- Box 5 Folder 5: 081 [*Plastic Expression*][1]
- Box 5 Folder 6: 082 [*Plastic Expression*][2]
- Box 7 Folder 60: 083 [*Plastic Expression*][3]
- Box 7 Folder 61: 084 [*Plastic Expression*][4]

De toegevoegde nummering is enigszins op basis van chronologie vastgesteld.

Twee teksten zijn snel - met potlood - opgeschreven (*Plastic Expression* [1] en [2]). De andere twee (*Plastic Expression* [3] en [4]) zijn netter en met pen (met uitzondering van de correcties) geschreven. Waarschijnlijk zijn [1] en [2] concepten en [3] en [4] uitwerkingen. [1] en [2] komen derhalve chronologisch vóór [3] en [4].

De volgorde van [1] en [2] kan niet uit de manuscripten worden gereconstrueerd en de nummering is daarom arbitrair. De volgorde van [3] en [4] is duidelijk, omdat een correctie in [3] in de lopende tekst van [4] is opgenomen.

Plastic Expression [1] is ‘indirect’ van een datering voorzien. In een brief van 17 augustus 1941 aan Charmion von Wiegand⁵ haalt Mondriaan twee zinnen uit deze tekst aan. Het is mogelijk dat Mondriaan de vier manuscripten, die handelen over ‘plastic expression’, omstreeks ‘augustus 1941’ geschreven.

Bron

In archiefmap ‘61’ in het Holtzman Deposit (Box 7) bevinden zich een manuscript (‘61a’) en een typoscript (‘61b’). Het typoscript is aangeduid als: ‘Transcript (typed) of ‘a’’. Deze transcriptie is vermoedelijk door Harry Holtzman na Mondriaans dood vervaardigd en blijft daarom verder buiten beschouwing.

¹ Holtzman Deposit.

² Harry Holtzman (1912-1987), Amerikaans kunstenaar, Mondriaans erfgenaam.

³ Titel van de Folder is van Holtzman.

⁴ Idem.

⁵ Charmion von Wiegand (1898-1983), Amerikaans kunstcritica en kunstenaar.

Manuscript '61a' bestaat uit zes schrijfblokvellen⁶, die rechtsboven zijn genummerd: 1 t/m 6. Op de achterkant van de pagina's 2, 5 en 6 heeft Mondriaan met potlood een toevoeging geschreven. De 'hoofdttekst' is netjes - met pen - geschreven. De toevoegingen, de correcties en laatste pagina zijn slordig geschreven. Het manuscript is op veel plaatsen - met potlood en pen - gecorrigeerd.

We beschouwen deze bron als authentiek, geautoriseerd en onvoltooid.

Basistekst en leestekst

Manuscript '61a' is de basis voor de leestekst.

Titel

Het manuscript in Box7 (Folder 61a) heeft geen titel. De tekst krijgt de fictieve titel: *[Plastic Expression][4]*, op grond van het feit dat deze woorden de inhoud van de tekst goed weergeven. Een '[4]' is toegevoegd, omdat in dit corpus meer teksten gepresenteerd worden met de titel *[Plastic Expression]*.

Datering en ondertekening

[Plastic Expression][1],[2],[3] en *[4]* zijn pogingen om het begrip 'plastic expression' nader te verklaren. Mondriaan heeft ze waarschijnlijk in korte tijd - augustus 1941 - achter elkaar geschreven. De aangenomen datering van *[Plastic Expression][4]* is eveneens: augustus 1941⁷.

De tekst is niet ondertekend.

Ontstaan en publicatie

In Mondriaans brieven is geen verwijzing te vinden over *[Plastic Expression][4]*. Vermoedelijk is *[Plastic Expression][4]* een vierde poging van Mondriaan om iets op papier te zetten over het onderwerp 'plastic expression'.

De eerste zin van *[3]* en de eerste zin van *[4]* vertonen een duidelijke overeenkomst.

[Plastic Expression][4] is voor het eerst gepubliceerd in 1986⁸.

Sleutelwoorden

Met een aantal kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in *[Plastic Expression][4]* besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaanwoorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het 'Sleutelwoordenregister'⁹. De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: *abstract art, balanced dynamic movement, constructive elements, equivalent relationships, harmony, plastic expression, vitality,*

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

We vermoeden dat *[Plastic Expression][4]* in dezelfde tijd is ontstaan als *[Plastic Expression][1]*, *[2]* en *[3]*: augustus 1941. Volgens de Catalogue Raisonné heeft Mondriaan in 1941 zes schilderijen vervaardigd: B299/319-B304/293¹⁰. Hij zal tijdens het schrijven aan *[Plastic Expression][4]* met één of meer van deze schilderijen bezig zijn geweest.

⁶ Afmeting: 26,7 x 19,7 cm (10½ x 7¾ inch).

⁷ Mondriaan woont in augustus 1941 in New York, 353 East 56th Street.

⁸ H. Holtzman and M.S. James (eds.). *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*. Boston, 1986: 388-389 (als: '[Plastic Expression: Painting, Sculpture, Architecture]').

⁹ Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.

¹⁰ CRII: 403-407.